

FORTUNY

NOTA BIBLIOGRÀFICA

La bibliografia fortuniana acaba d'enriquir-se amb l'aparició de l'obra *Fortuny, 1838-1874*, edició francesa, publicada a Bolonya per Giuseppe Maylender, sota la direcció del fill del gran artista, qui porta també el nom de fonts Marian, esdevingut tradicional en la família.

És un bell llibre per a artistes i *amateurs*.

Declarem per endavant, fent constar alhora el nostre reconeixement, que M. Fortuny, fill, que ja abans d'ara havia testimoniat la seva dilecció pels nostres museus amb valuosos donatius, ha tingut la gentilesa de fer-los ofrena, amb destinació a la seva biblioteca, del primer exemplar del curt tiratge numerat que se n'ha fet.

En els breus mots d'introducció que precedeixen a una biografia succinta de Fortuny, deguda a la ploma del baró de Davillier, que forma com el pòrtic de l'obra, ens assabenta el seu fill que la finalitat principal perseguida en aquesta edició, ha estat, més que la de divulgar l'obra paterna, la de depurar-la, per mitjà de la reproducció de les composicions més importants d'autenticitat irrecusable, eliminant així les atribucions errònies, fetes per col·leccionistes inexperts, d'obres de vulgars imitadors o de falsaris sense escrúpols.

Encapçalen i clouen respectivament la sèrie de reproduccions, obtingudes sobre cl'xés selectes, la d'un retrat de l'artista i la d'una vista del seu taller, ambdós fotogràfics.

Les composicions reproduïdes són 29 pintures a l'oli — sobre taula, tela o cartró —, 7 fragments naturals o ampliats de tres d'elles; 12 aquarelles i 3 dibuixos. Resten exclosos els aiguaforts, les litografies, un bon nombre d'aquarelles i dissenys, les produccions primeres de l'artista adolescent, fortament influïdes per l'escola overbeckiana i, en general, els treballs d'un valor documental, en relació a la formació de Fortuny, superior a l'artístic.

Les llegendes contingudes en els fulls que resguarden les làmines, estan redactades en francès, anglès i italià, i es contrauen al títol de la composició, lloc, data, nom del possessor, procediment i mides.

Foren compostes les obres esmentades a París, Madrid, Roma, Granada i Tànger, i estan datades els anys del 1858 al 1874. Figuren actualment en diferents museus dels Estats Units, l'*Ermitage*, el Museu del Prado i els nostres Museus d'Art, que han destinat a Fortuny una sala especial. La resta es guarden en col·leccions particulars dels Estats Units, Anglaterra, França i Espanya.

El nostre Museu ocupa el primer lloc entre tots els que posseeixen obres de Fortuny. Cap altre pot presentar un grup equivalent a *La batalla de Tetuan*, *La Vicaria*, *L'Odalisca* i la famosa aquarella *Il Contino*, que es guar-

den devotament en la dita sala com una flama viva dins la llar pairal.

La desfilada de les acurades reproduccions de les seves pintures i dissenys al llarg de les làmines d'aquest llibre, fa reviure, no senzillament recordar, el procés evolutiu del seu formidable temperament d'artista.

* * *

Quan Fortuny freqüentava les aules de l'Escola de Belles Arts, imperaven entre nosaltres els mètodes de l'escola romàntica alemanya d'Overbeck, Cornelius i Kaulbach.

El seu definidor ací, Pau Milà, que havia rebut ensenyaments del mateix Overbeck, augurà a Fortuny, en examinar els seus primers treballs, dies de glòria. D'aquest període escolar posseïm nombrosos dissenys.

Sense deixar d'ésser un deixeble submís, procurà aviat satisfer l'afany d'interpretar el natural, sense fórmules interposades. La personalitat incipient de Fortuny es revelà sobretot en el pensionat de Roma.

La batalla de Tetuan, tela de 9,74 per 3,05 m., que li fou imposada per la protecció oficial, contrarià la seva íntima vocació, que no era certament la de pintor d'història. Aquesta magna pintura, sempre represa i mai acabada, rica, però, de fragments de valor remarcable, el lligava a un passat que pugnava per oblidar i esdevingué un drama punyent en la vida interior de l'artista, pot seguir-se pas a pas, tractat de faisó mestrívola, en la seva biografia per Alfons Maseras i C. Fages de Climent, recentment publicada.

Posseïa Fortuny a fons la ciència del dibuix. Les primeres nocions adquirides a l'Escola de la Llotja, les completà a l'Acadèmia Gigi, de Roma, i les perfeccionà amb l'estudi constant del natural.

Pel que pertoca als seus talents de colorista, pot ben afirmar-se que no s'ha conegut mà més destra ni retina més finament sensible. Les filigranes que broda el seu pinzell són d'una tenuïtat extrema, que evoca talment el record dels il·luminadors de còdexs.

El color és sempre càlid i vibrant de lluminositat. D'ací que Puiggarí, en profetitzar el gloriós esdevenidor del pensionat, pogués dir que per la vehemència que aquell assoleix ratlla en miratge. Ch. Iriarte, per la seva

banda, observava que Fortuny havia fet un estil del «papillotage».

La llum actua en la seva pintura, no per contrast amb les ombres, sinó que cegadora i diluïda a l'atmosfera, xipolleja en el color i, per dir-ho així, vibra a to, o millor, sintonitza amb els corrents d'ones que bateguen a l'univers. Constatada el seu biògraf que en una de les teles que pintà a Portici a les acaballes de la seva vida, tot està en ple sol, del qual ni un raig se n'escamoteja.

Per l'esclat del color s'ha dit que les pintures de Fortuny delaten una paleta japonesa i per l'escàs relleu de les figures i el predomini d'un pla en llur col·locació s'ha qualificat de japonista també la tècnica de l'*Elecció de model* i el *Jardí dels poetes*.

* * *

De les obres que produí sobresurt per la fidelitat que en ella guarda Fortuny al propi talent, *La Vicaria*. Dins el seu estil peculiar, enclou la impossibilitat d'una superació.

La Junta de Museus, per tal d'adquirir la petita obra mestra, reclamà la cooperació de la ciutat, que aportà generosament els seus cabals, i fins i tot hipotecà les rendes de l'entitat.

Representa els preliminars d'unes noces espanyoles en el segle XVIII, que es desenrotllen en una sagristia imaginària, composta amb elements connexes captats ací i allà.

Model de preciosisme, és com la concreció d'una veritable embriaguesa de llum i color. L'encís que produeix la seva contemplació esdevé un pur gaudi si s'examinen fredament per mitjà de la lupa els més insignificants detalls o, si més no, llurs ampliacions fotogràfiques, reveladores de perfeccions que l'esguard més perspicaç no encerta a descobrir.

Té a l'ensem, com observa Davillier, la *fleur de ton* de l'esbós i l'acabat de l'obra mestra més preciosa.

L'exhibició de *La Vicaria*, que tingué lloc a les darreries de l'any 1869 a la casa Goupil — Fortuny defugí sempre els certàmens oficials — consagrà la seva forta personalitat en el medi artístic de París. D'ací, afavorida pel seu estil evidentment francesat per la influència de Meissonier, amb qui rivalitza, es propagà el seu coneixement arreu del món, mitjançant les reproduccions en gasetes i *magazines*.

* * *

Predominen en la seva producció els temes àrabs, com si en el fons del fons la seva missió en el camp de l'art fos interpretar l'element semític de la raça.

Ultra el bèl·lic alarab, hi ha en la seva obra pintada, dibuixada o gravada, tipus goyescos; caps d'estudi de pinzellada velazquiana i figures femenines que recorden la delicada factura de Gavarni. També hi figuren, malgrat l'aristocràticisme de la seva tècnica, tipus de fort regust realista, assimilables als *goux*, com *El vellard*, *El pollós* i el postulant de *La Vicaria*.

Es complaïa, com el seu contemporani Juli Jacquemart, a reproduir les relíquies del passat de valor decorativa.

Embellien sovint els fons de les seves pintures, que evocuen les riqueses que prodigaren en els retrats Rigaud i Largillière, tota mena d'exemplars d'art sumptuari, com marbres, bronzes, armes, faiances, cuiros, estofes, tapissos i puntes, i encara una gran varietat de peces d'indumentària. A Fortuny es deu, en primer terme, la predilecció moderna per la ceràmica hispano-moresca.

És amb evident fruïció que perseguia efectes de llum i color en aquests objectes.

Els exemplars solts solia dibuixar-los a la ploma, amb precisió impecable, en les lletres, d'un bon sentit arqueologista, adreçades a amics seus, com W. Stewart, Ch. Davillier i Goyena.

* * *

Excellí també Fortuny, a part la pintura a l'oli, en altres activitats. Intensificà el valor de l'aquarella, mig caiguda en desús en el seu temps; ennoblí el dibuix a la ploma; dotà d'una perfecció tècnica a l'aiguafort, no coneguda abans d'ell a Espanya; assajà la il·lustració del llibre en unes litografies de remarcable valor d'època i, finalment, dibuixà sobre el boix imatgeria religiosa, amb tendència manifesta a l'art popular.

Bo és de recordar que Fortuny interpretà la tècnica de l'aiguafort segons la manera tradicional italiana, des dels temps del Parmesano, millorant-la, però, amb l'estudi de la sàvia complexitat de Rembrandt i de les troballes genials de Goya.

També és digne d'especial esment la seva col·laboració, com aiguafortista, a la il·lustració de l'obra de Davillier sobre l'orfebreria espanyola, que escrigué aquest sota la suggestió dels *Llibres de passantia del Gremi-confraria de Platers de Barcelona*, tresor existent en la Biblioteca dels Museus, sense parió en cap altre museu del món.

* * *

Seríem injustos, un cop vistos els trets essencials que perfilen la personalitat de Fortuny, si no feiem constar ací que alguns pretenen, amb exageració evident, que per l'absència d'un vertader fons emotiu en la seva pintura i sobretot de valors espirituals, era incapaç d'endinsar-se més enllà de la clònia policroma de les coses i penetrar en el món de la suggestió i el misteri, tan atraient en art.

Cal observar, finalment, que la vida de Fortuny, íntimament turmentada, fou teixida d'un seguit d'anhels d'indole artística, que dissortadament per la seva mort prematura, no pogué realitzar del tot.

L'amor a la natura el pagà amb la seva vida, puix que fou atuït per la vergassada d'unes febres malignes, incubades en els capvespres tardorals de llacunes postisses, que el sorprenien treballant encara.

L'hora del traspàs advingué al gran creador estant en la plenitud de les seves facultats i quan era arribat al cim de la glòria. Havia complert els trenta sis anys.

El baró de Davillier, el seu amic més íntim, clou la seva biografia afirmant que l'home valia bé l'artista.

Heus ací com la impressió produïda en nosaltres per l'examen d'aquest preat llibre, ens ha permès d'intentar el fer reviure un moment als ulls del lector els dots artístics de Fortuny i llur desenrotllament dins l'ambient propi de la seva època. Sols ens resta ja significar la nostra complaença, com a complement lògic de quant hem exposat, davant l'esforç reeixit que representa la publicació d'aquesta nova edició, en llengua francesa, destinada a honorar una vegada més l'il·lustre pintor reusenc, un dels pocs valors de la nostra terra veritablement internacionalitzat.

ESTEVE CLADELLAS

Bibliotecari dels Museus d'Art